

مقدمه

مشکلات شایع زانو

در مقطعی از زندگی، اغلب افراد با درد زانو مواجه می‌شوند؛ عارضه‌ای شایع در سیستم عضلانی-اسکلتی که پس از کمردرد و گردن‌درد، سومین علت شایع درد و ناتوانی در اندام‌های حرکتی محسوب می‌شود. شیوع این مشکل در حدود ۱۰ درصد از افراد ۴۰ تا ۵۰ ساله گزارش شده و در جمعیت بالای ۷۰ سال به حدود ۲۵ درصد می‌رسد. درد زانو تأثیر قابل‌توجهی بر توانایی انجام فعالیت‌های روزمره دارد؛ به‌ویژه حرکاتی مانند برخاستن از وضعیت نشسته، نشستن دو زانو، زانو زدن، راه رفتن یا بالا و پایین رفتن از پله‌ها. در بسیاری موارد، این درد منجر به لنگیدن و به‌دنبال آن، وارد آمدن فشارهای جبرانی به سایر مفاصل و نواحی بدن مانند لگن، کمر یا مچ پا می‌شود که خود می‌تواند منجر به بروز یا تشدید دردهای ثانویه گردد.

آرتروز، فرسودگی یا روند طبیعی افزایش سن؟

طبق گزارش آکادمی جراحان ارتوپدی آمریکا، بیش از ۳۳ میلیون نفر در ایالات متحده به آرتروز زانو مبتلا هستند. با این حال، تشخیص این بیماری عمدتاً بر پایه یافته‌های رادیوگرافی و مشاهده تغییرات مرتبط با افزایش سن در مفصل استوار است؛ تغییراتی که در حدود ۷۰ درصد از افراد بالای ۵۰ سال مشاهده می‌شود. با این حال، مشابه سایر نواحی بدن، تغییرات وابسته به سن که در تصاویر اشعه ایکس دیده می‌شوند، همواره با میزان درد یا ناتوانی همبستگی دقیقی ندارند. اصطلاح رایج «تخریب مفصل» برای توصیف این تغییرات، اغلب گمراه‌کننده است؛ چرا که این یافته‌ها معمولاً نمایانگر فرسایش طبیعی بافت‌ها در جریان فرآیند پیری هستند و الزاماً با منشأ درد مرتبط نیستند. برای نمونه، فردی ممکن است از درد در یک زانو شکایت داشته باشد، اما در شکل‌برداری از هر دو زانو، تغییرات مشابهی مشاهده شود. این تناقض، به‌ویژه زمانی آشکار می‌شود که بسیاری از این دردها با مداخلات ساده و غیردارویی، نظیر تمرینات یا تکنیک‌هایی که در این کتاب معرفی می‌شوند، در عرض چند دقیقه تسکین می‌یابند و کارایی فرضیه تخریب ساختاری به‌عنوان منشأ درد را زیر سؤال می‌برند.

آیا درد اجتناب‌ناپذیر است؟

به‌طور مشابه، باور رایجی وجود دارد که درد ناشی از آرتروز، پیشرونده و غیرقابل اجتناب است، اما شواهد علمی این دیدگاه را به چالش می‌کشد. مطالعات متعددی نشان داده‌اند که در بسیاری از بیماران، علائم آرتروز در طول زمان نه‌تنها بدتر نمی‌شوند، بلکه ممکن است به‌طور قابل‌توجهی بهبود یابند؛ حتی در شرایطی که تصاویر رادیوگرافی در همان بازه زمانی پیشرفت ظاهری بیماری را نشان می‌دهند. این ناهمخوانی میان یافته‌های بالینی و شکلبرداری، تأکیدی دوباره بر این نکته است که تغییرات ساختاری لزوماً با تجربه درد همسو نیستند. این کتاب با هدف ارائه اطلاعات کاربردی و علمی تدوین شده است تا به شما کمک کند اقدامات مؤثری برای بهبود عملکرد و کاهش درد خود انجام دهید، صرف‌نظر از آنچه در تصاویر رادیولوژیک دیده می‌شود.

آیا شکلبرداری MRI همه‌چیز را نشان می‌دهد؟

در حالی که آسیب مستقیم به زانو (مانند پیچ‌خوردگی یا زمین‌خوردن) می‌تواند باعث درد حاد شود، شایع‌ترین علت دردهای مزمن و مکرر زانو در بزرگسالان اغلب تحت عنوان «آرتروز» توسط متخصصان سلامت تشخیص داده می‌شود. این اصطلاح معمولاً برای توصیف مجموعه‌ای از تغییرات وابسته به سن در مفصل به کار می‌رود، اما لزوماً به معنای وجود فرایندی تخریبی یا برگشت‌ناپذیر نیست.

شکلبرداری رزونانس مغناطیسی^۱ (MRI) یکی از ابزارهای متداول در ارزیابی آسیب‌های زانو به شمار می‌رود، زیرا قادر است نمای دقیقی از بافت‌های نرم، از جمله منیسک و غضروف، ارائه دهد. منیسک یکی از شایع‌ترین ساختارهایی است که در زانو دچار آسیب می‌شود و آسیب‌های آن به‌عنوان دومین علت شایع آسیب‌های زانو گزارش شده‌اند. در ایالات متحده، سالانه حدود ۱۰ تا ۲۰ درصد از جراحی‌های ارتوپدی مربوط به درمان آسیب منیسک است و بیش از ۸۵۰,۰۰۰ بیمار تحت این نوع

1. Magnetic Resonance Imaging (MRI)

جراحی قرار می‌گیرند. با این حال، شواهد نشان می‌دهد که تفسیر MRI اغلب با عدم توافق میان متخصصان همراه است و دقت آن در تعیین محل یا شدت آسیب همواره قابل اطمینان نیست. مطالعات متعدد نشان داده‌اند که جراحان در بسیاری از موارد، یافته‌های MRI را هنگام عمل جراحی نادقیق یا حتی نادرست می‌یابند. گرچه برخی آسیب‌های منیسک ممکن است نیازمند مداخله جراحی باشند، اما پژوهش‌ها حاکی از آن است که جراحی منیسک می‌تواند خطر جراحی مجدد زانو در آینده را تا ۳۰ درصد افزایش دهد. افزون بر این، مطالعات شکل‌برداری نشان داده‌اند که تا ۷۶ درصد از افراد سالمند فاقد درد زانو نیز دچار پارگی یا آسیب منیسک هستند. از این رو، دستورالعمل‌های بالینی بین‌المللی به‌طور گسترده توصیه می‌کنند که تا حد امکان از مداخلات جراحی در این موارد اجتناب شود.

باورهای نادرست درباره زانو

یک مطالعه‌ی بلندمدت بر روی دوندگان و افراد غیردونده نشان داد که شیوع آرتروز زانو در میان این دو گروه تفاوت معناداری ندارد. این یافته برخلاف تصور رایجی است که دویدن به مرور زمان باعث تخریب مفصل زانو می‌شود. حتی در تجربیات روزمره نیز می‌توان این الگو را مشاهده کرد؛ اگر از اطرافیان خود پرسید، خواهید دید که بسیاری از کسانی که هرگز ندیده‌اند نیز دچار درد زانو یا آرتروز هستند، در حالی که افراد فعال و دونده ممکن است سال‌ها بدون مشکل خاصی در زانوهای خود به فعالیت ادامه دهند.

باورهای فراوانی پیرامون تغییرات مرتبط با افزایش سن در مفصل زانو وجود دارد که بسیاری از آن‌ها، چه در زمینه علت بروز درد و چه در مورد شیوه مدیریت آن، نادرست یا گمراه‌کننده‌اند:

- "احتمالاً به دلیل سال‌ها دویدن یا پیاده‌روی تفریحی، زانوهایم دچار فرسایش شده‌اند."
- "به علت شغل فعالم، زانوهایم در حال از بین رفتن هستند." در حوزه درمان نیز نگرش‌هایی

همچون:

- "اکنون که آرتروز دارم، باید تحرکم را کم کنم و به زانوهایم استراحت بدهم."
- "با توجه به سن و شدت دردم، بهتر است هرچه زودتر به جراحی تعویض مفصل را مد نظر قرار دهم."

در واقع، هیچ‌یک از باورهای رایج پیشین مبنی بر اینکه فعالیت زیاد یا افزایش سن به‌تنهایی عامل تخریب مفصل زانو است، پایه علمی محکمی ندارند. واقعیت این است که بسیاری از ما در طول دوران بزرگسالی به‌اندازه کافی فعال نیستیم تا انعطاف‌پذیری، قدرت عضلانی و عملکرد مطلوب مفصل زانو را حفظ کنیم. نتایج یک مطالعه بلندمدت بر روی دوندگان و افراد غیردونده نشان داد که شیوع آرتروز زانو در این دو گروه تفاوت معناداری ندارد، و این یافته را می‌توان به‌راحتی در میان اطرافیان نیز مشاهده کرد؛ افرادی که به‌طور منظم از درد زانو شکایت دارند، معمولاً سبک زندگی کم‌تحرک‌تری دارند و لزوماً جزو افراد فعال یا پرتحرک نیستند. از همین رو، مؤثرترین راهکار برای مدیریت دردهای مکانیکی زانو در اغلب افراد، نه کاهش فعالیت، بلکه افزایش تدریجی تمرینات هدفمند، بهبود قدرت عضلات اطراف مفصل و ارتقاء کلی سطح آمادگی جسمانی است.

بله، دقیقاً همین‌طور است و واقعاً نکته‌ای بسیار جالب و در عین حال آموزنده است. برخلاف تصور عمومی که فعالیت بدنی را عامل فرسایش زانو می‌داند، شواهد علمی نشان می‌دهند که بی‌تحرکی و ضعف عضلانی نقش بسیار پررنگ‌تری در بروز و تداوم درد زانو دارند. در واقع، تحرک هوشمندانه و منظم نه تنها آسیبی به مفصل نمی‌زند، بلکه یکی از کلیدی‌ترین راهکارها برای حفظ سلامت، کاهش درد و پیشگیری از ناتوانی‌های حرکتی در طول عمر است. این حقیقت، رویکرد ما به مراقبت از زانو و حتی سبک زندگی‌مان را به چالش می‌کشد.

درد زانو می‌تواند به اشکال متنوعی بروز کند؛ از احساس خفیف درد یا سفتی در یک یا هر دو زانو گرفته تا دردهای مزمن که غالباً یک زانو بیش از دیگری درگیر می‌شود. این دردها ممکن است ناپیوسته بوده و در برخی روزها یا ساعات خاصی از روز به کلی ناپدید شوند یا بدون دلیل مشخصی

ظاهر و جابجا شوند. معمولاً درد زانو با حرکات خاصی مانند بلند شدن از صندلی، زانو زدن، یا بالا و پایین رفتن از پله‌ها شدت می‌یابد، اما گاهی نیز در وضعیت‌های ایستادن یا نشستن طولانی احساس می‌شود و ممکن است در طول روز به صورت مداوم وجود داشته باشد. این علائم می‌توانند خواب فرد را مختل کنند و در موارد شدید، مصرف مداوم دارو، کاهش فعالیت‌های روزمره و حتی ترک برخی سرگرمی‌ها را به دنبال داشته باشند. چنین شرایطی نه تنها کیفیت زندگی را کاهش می‌دهد، بلکه به دلیل محدود شدن فعالیت بدنی، باعث کاهش تناسب اندام و افزایش وزن می‌شود که این عوامل خود به تشدید مشکلات زانو منجر می‌گردند. بنابراین، درد زانو نه تنها یک مشکل فیزیکی بلکه چالشی جدی در بهبود و حفظ کیفیت زندگی فرد است.

اگر شما نیز با چنین مشکلاتی مواجه هستید، احتمالاً تجربه کرده‌اید که علائم می‌توانند ماه‌ها یا حتی سال‌ها ادامه داشته باشند. ممکن است درمان‌های مختلفی را امتحان کرده باشید که به طور موقت درد را کاهش داده یا متوقف می‌کنند، اما با تلاش برای بازگشت به فعالیت‌های روزمره، درد دوباره بازمی‌گردد. شاید دقیقاً به همین دلیل این کتاب را مطالعه می‌کنید؛ چرا که دردهای مداومی دارید که با وجود دریافت روش‌های درمانی مختلف، همچنان بهبود نیافته‌اند.

درمان‌های رایج برای درد زانو شامل استفاده از داروها، تزریقات، جراحی، طب سوزنی و روش‌های الکتریکی مانند اولتراسوند، دستگاه تحریک عصبی الکتریکی از طریق پوست (TENS)^۱ یا درمان‌های تداخلی است. اگرچه برخی از این روش‌ها ممکن است در کوتاه‌مدت به کاهش درد کمک کنند، شواهد علمی قوی مبنی بر اثربخشی بلندمدت آن‌ها در کاهش پایدار درد و بهبود عملکرد وجود ندارد. به همین ترتیب، آکادمی جراحان ارتوپدی آمریکا، پس از بررسی دقیق مطالعات متعدد، استفاده از مکمل‌های غذایی پرطرفداری مانند گلوکزامین یا کندرویتین سولفات را توصیه نمی‌کند. گرچه این مکمل‌ها معمولاً بی‌خطر هستند، اما به علت اصلی درد نمی‌پردازند و در برخی پژوهش‌ها اثری بیشتر از دارونما نداشته‌اند.

1. Transcutaneous Electrical Nerve Stimulation (TENS)

ممکن است شما نیز تمریناتی برای بهبود درد زانو دریافت کرده باشید و تا حدودی از اثربخشی آن‌ها بهره‌مند شده باشید؛ با این حال، بسیاری از افراد نمی‌دانند که صرفاً کشش و تقویت عضلات به تنهایی لزوماً منجر به تسکین پایدار درد زانو نمی‌شود. انجام تمرین تنها بخشی از راه حل است، در حالی که اغلب عوامل دیگری که به تشدید درد کمک می‌کنند، نادیده گرفته می‌شوند. در حقیقت، عوامل متعددی مانند الگوهای حرکتی نامناسب، سبک زندگی کم‌تحرک، یا اضافه‌وزن می‌توانند نقش مؤثری در تداوم درد داشته باشند. آنچه برای بیشتر افراد اهمیت دارد، بازگشت تدریجی به فعالیت‌هایی مانند پیاده‌روی یا سایر تفریحات فعال و در صورت لزوم کاهش وزن بدن است، چرا که این تغییرات می‌توانند تأثیر قابل توجهی در بهبود وضعیت زانو و افزایش کیفیت زندگی داشته باشند. درک تأثیر وضعیت‌های ثابت و طولانی‌مدت بر سلامت زانو اهمیت زیادی دارد، چرا که بسیاری از افراد در جریان مشاغل یا فعالیت‌های روزمره خود، ناخواسته فشار قابل توجهی به مفاصل وارد می‌کنند. برای مثال، ایستادن طولانی‌مدت در مشاغلی مانند فروشندگی یا کارگری (شکل ۱)، یا زانو زدن و نشستن دو زانو مداوم در حرفه‌هایی نظیر صنایع دستی یا نظافت (شکل ۲)، می‌تواند به تشدید مشکلات زانو منجر شود. همچنین، نشستن طولانی‌مدت با زانوهای خم‌شده در مشاغل کم‌تحرکی مانند کارمندی (شکل ۳) یا هنگام استراحت در منزل (عکس ۴)، در صورتی که این وضعیت‌ها به طور منظم تغییر نکنند یا با حرکات کششی و وقفه‌های کوتاه قطع نشوند، می‌تواند آسیب‌زا باشد. بنابراین، آگاهی از این وضعیت‌ها و ایجاد تغییرات ساده اما مؤثر در عادات حرکتی روزمره، نقشی کلیدی در پیشگیری و مدیریت دردهای زانو ایفا می‌کند.

شکل ۱ ایستادن طولانی مدت

شکل ۲ زانو زدن

شکل ۳ نشستن پشت میز